

מסורת הש"ס

א) [נאמרו פ"ב מ"ד,
ב) [יזמא ט"ו. א] י"ל ותמה
ד) [נ"ה יא. יבמות טז;
ה) [נשנו ג' מ"ק ט. וסנהדרין
ו) [קדוש ג' וש"ט,
ז) [למנו ג' מה מ. ח] [למנו
ח) [מסכתא פ"ב ה"ג
טעם כו: למנו ג' מהמני ג']

תורה אור השלם

1. ויבשוב צדיק מצדקותו
ועשה עול בכל החטובות
אשר עשה הרשע יעשה
ודן כל צדקתיו אשר עשה
לא תזכרה במעולו אשר
מעל ובחטאתו אשר חטא
בם ימות: [ויקרא יח כד

הגהות הב"ח

א) תוס' ד"ה ל"ט וכו'
ב) נמשלמין. ל"ב נבזק צדיק דף
ג' וע"ש נבזק צדיק ג' כ"ה
ג) ד"ה מפני וכו' היינו
דוקא בספק התפלה אל
בודאי התפלה אוקמינן:

הגהות הגר"א

א) שם נקרא אלה מענה.
ב) כי אלה עונה בכל כו'.
ג) ר"פ ויאיש ועיני
רמב"ם:

מוסף רש"י

במירי. מסורת מאמונתו
(פסחים ב:) מסורת בדי
מרכותי (פסחים ט.). בראש
השנה נפקדה שרה רחל
והנה נא זכרונם לטובה
והנה עליהם היינו ר"ה
יא. ונב"ז יבמות טו.). כ"ד
בגנות. רנה תפלה מתה
מכונס תפלה שמה על
כ"ה, ויא' כ"ה ט"ד נרכות
דמעטת, ולא נהיה שבת
אומרה ברכה רביעית
בפני עצמה. להדלה
במזמאל נחמות ואלי טללה
בחונן הענת (נדה ח.).

רבינו גי'ם

הני כ"ד דתעניתא כנגד מי
אמר ר' חלבו כנגד כ"ד
גנות שאמר בלמה. הא
מילתא פרשה בחתמור
ארץ ישראל פיסקין ורבנן
ב' דתעניתא (הנחה ו') וחלבו
ור' שמואל כנגד כ"ד
פעמים ג' תפלה תחנה
שכחתינן בפרשת שלמה
ואת בגמרא בפ' משקין
בת השליש (ונוטו טו) ו' ק'
ובפרק כל ישראל יש להם
חלק (דף ק) בשעה שבנה
שלמה את בית המקדש
ובקש להכניס ארון לבית
קדש הקדשים בדקש שרתיו
זה בזה אמר כ"ד בגנות כו':

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

כ"א.

עין משפט
נר מצוה

בז א ב מ"י פ"י מהל
תפלה הל' ג סגנו עיני
יו טו"ש"ע אר"מ ק"י קטו
ספיק פ':
בז א ג ד ה"ה פ"י פ"י פ"י פ"י
הל' ג ד ז ח טו"ש"ע אר"מ
ספיק פ':
בז א ב ג ד ה"ה פ"י פ"י פ"י פ"י
סגנו ע"ש טו"ש"ע אר"מ
ספיק פ':
בז א ב ג ד ה"ה פ"י פ"י פ"י פ"י
סגנו ע"ש טו"ש"ע אר"מ
ספיק פ':
בז א ב ג ד ה"ה פ"י פ"י פ"י פ"י
סגנו ע"ש טו"ש"ע אר"מ
ספיק פ':

והשקיף. חשב לזכור אותה. לשון כוכה כדממרגמינן וישקיף ואסמכי
(בראשית יט): **רשע מעיקרו.** ושז מרשעו פממיס שחור ונעשה
רשע: הוא ינאי. שנינו צדיקושין (פ"ג דף טו.) שהרג חכמי ישראל:
ינאי רשע מעיקרו. ונעשה לדיק וחזר לרשעו: **דאסחיל נה.**
התחיל לאומרה ונעשה צדקושינ:
לא שנו. הא דלמר רב יהודה מעלין
אותו: **שבעה קולות.** בזממור קול ה'
על המים (תהלים עט): **שאמה טבה.**
צפרשת ענן לבי (ש"ע א' ג): **כ"ד רננות.**
צפרשת ויעמוד שלמה (תהלים א ח)
רנה תפלה מחנה כלהון כ"ד איכא:
זיומא דרחמי. שהוצרך לצקס רחמים
שדבקו שערים זה צוה ולא היו
ממינן להכניס ארון לבית קדשי
הקדשים כדאמרינן צומועד קטן (דף
ט.) **מעין כל צרכה.** אומר צקולר
ומצרך על כל אחת ואחת: **הביננו.**
ואינו מצרך אלא שומע תפלה בכל
הצרכות שבין שלש ראשונות לשלש
אחרונות. הביננו כנגד אלה חונן
ומול אלו לצבנו כנגד הטיבנו לפלות
לנו כנגד סלח לנו להיות גאולים כנגד
גאולה וכן כולם: **צנאופ ארצך.** לשון
נה כמו צנאות דשא ירביני (תהלים
נג) והוא כנגד צרכת השעים:
והטועים על דפתך. והעוצרים על
דצרכין: **ישפטו.** כנגד לזקה ומשפט.
לשון אחר והטועים צמספט על דעתך
ישפטו השיעס לנמדס לפסוט כדצריך
וכן עיקר נראה לי וכן צ"ה: **לייע**
עלה אצתי. לפי שמדלג הצרכות וכוללן
צרכה אחת: **כל השנה מי עדינין**
כרצי עקיבא. כלומר כשאנו מתפללין
י"ח שלמות מי עדינין כר' עקיבא
לומר צרכה רביעית בפני עצמה
הסתמא כשמתפללין הביננו נעביד
כוותיה: **שצע סקון.** שלש ראשונות
ושלש אחרונות והביננו: **ונכללה.**
להדלה: **מכלל.** בתוך הביננו כדרך
שהוא כוללה בחונן הדעת ויאמר
הביננו ה' אלהינו המגדל בין קדש
לחול לדעת דרכיך: **לאטרוי.**

לנעוּת: **צפתא.** התפלה יכול אדם
לכוין דעתו יותר מן האמצע: **גבורוס**
גשמים. הזכרה בעלמא היא לפיכך
מחזירין אותו שאינה תפלה שיכול
לאומרה בשומע תפלה: **ציתיד.** מחזירין
אותו: **צצנור.** יחיד המתפלל עם הצבור:
דאדרכ קודם ש"ח. אין מחזירין
אותו שיכול לאומרה בשומע תפלה:
תחנוניס

הני עשרים וארבע
התעניתא כנגד מי אמר ר'
חלבו כנגד כ"ד רננות
שאמר שלמה בשעה
שהכניס ארון לבית קדשי
הקדשים. ירושלמי: כ"ד
תעניתא כנגד כ"ד פעמים
שכתוב בפרשת שלמה רנה
תפלה תחנה. מאי מעין
שמונה עשרה רב אמר
מעין כל ברכה וברכה.
פירוש, מכיר שלש
ראשונות כסדרן ואומר
ברכה רביעית חנוני מאתך
דעה בינה והשלל בא"י חונן
הדין, והחיוני בתשובה
שלמה לפניך, בא"י הרוצה
בתשובה, מחל לנו מלכוכי
שפגענו בא"י חונן המרבה
לסלוח, גואולנו הטובה למען
שקב בא"י גואל ישראל,
העלה רוחא שלמה לכל
מכוונתו בא"י ורפא חולי
עמי ישראל, וברך שנתינו
כשמיטות בטובת בא"י מברך
השנים, וקצצנו דחד מארבע
גפנות הארץ בא"י מקבץ
דחיי עמו ישראל, מלך
עלמי אתה ה' לבודך בחסד
וברחמים וצדקתו כמשפט
בא"י מלך ארוב צדקה
ומשפט. את המינים ואת
מל' [כות] דדון במהרה
ותצרך תשב ונמגד ותכניע
אויבנו במהרה כמינו בא"י
שבו אויבם ומכניע דינם.
ועל כל הבטוחים בכ יימנו
רחמיך ושל חלקי עמאם
בא"י משען ומבטח
ישועה. בגו ירושלים
במהרה וכסא דוד לתוכה
תיבן בא"י בונה ירושלים.
אחרונות חתקן. בשמואל
הירושלמי בא"י צמחית קרן
ישועה. קבל ברחמים את
תפלתנו בא"י שומע
תפלה. ויאמר שלש
אחרונות חתקן. בשמואל
אמר הביננו. פי' אומר
שלש ברכות הראשונות
כתקן ומתחיל הביננו,
הביננו ה' אלקינו לדעת
דרכיך, מול לבבנו לשבוח
לידתך, סלה ה' לנו להיות
גאולים, וחתקן מצדוקים
ודשנו בנאות ארצך,
ונפרעים מארבע חתקין,
והותיעם השב צדק ומשפט,
ועל הרשיעם נתן ירך,
וצדיקים שמתו בבנין עירך
ובתיקון היכל ובצמיחת
קרן לדוד עבדך ועריכת נר
לבן ישי משיחך, טרם נקרא
תענה בא"י שומע תפלה
[ישלש אחרונות חתקן].
ירושלמי: את תנא תני
שבע מעין י"ח, ואית תנא
גבי י"ח מעין י"ח, מאן דתני
זיין מעין י"ח סמייל ליה
לשמואל, ג' ראשונות וגי'
אחרונות הרי ג', והביננו
ברכה אחת שחתם בה
בא"י שומע תפלה הרי ג'
מעין י"ח, מאן דתני י"ח
מעין י"ח סמייל ליה לרב
שלמה חתימה מעין כל
ברכה וברכה כאשר פירשנו

נמי ביומא דרחמי אמרי להו: רבי יהושע
אומר מעין שמנה עשרה: מאי מעין שמנה עשרה כל ברכה
וברכה ושמואל אמר הביננו ה' אלהינו לדעת דרכיך ומול את לבבנו ליראתך
ותסלח לנו להיות גאולים ורחקנו ממכאובינו ודשנו בנאות ארצך ונפוצותינו
מארבע חתקין והתועים על דעתך ישפטו ועל הרשיעים תניף ירך וישמחו
צדיקים בבנין עירך ובתקון היכלך ובצמיחת קרן לדוד עבדך ובעריכת נר
לבן ישי משיחך טרם נקרא ואתה תענה ברוך אתה ה' שומע תפלה לייט
עלה אביי אמאן דמצלי הביננו אמר רב נחמן אמר שמואל הכל השנה
כולה מתפלל אדם הביננו חוץ ממוצאי שבת וממוצאי ימים טובים מפני
שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת מתקין לה רבה בר שמואל וגימרה ברכה
רביעית בפני עצמה מי לא תנן ר"ע אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה
כל השנה כולה מי עבדינן כר' עקיבא דהשתא נמי נעביד כל השנה כולה
מאי טעמא לא עבדינן כר"ע תמני סרי תקון תשסרי לא תקון הכא נמי שבע תקון תמני לא תקון
מתקין לה מר זוטרא ונכללה מכלל הביננו ה' אלהינו המברל בין קדש לחול קשיא: אמר רב ביבי
בר אבאי הכל השנה כולה מתפלל אדם הביננו חוץ מימות הגשמים מפני שצריך לומר שאלה בברכת
השנים מתקין לה מר זוטרא ונכללה מכלל ודשנו בנאות ארצך ותן טל ומטר אתי לאטרוי אי הכי
הבדלה בחונן הדעת נמי אתי לאטרוי אמרי התם כיון דאתיא בתחלת צלותא לא מטריד הכא כיון
דאתיא באמצע צלותא מטריד מתקין לה רב אשי וגימרה בשומע תפלה דא"ר תנחום אמר רב אסי טעה
ולא הזכיר גבורות גשמים בתחית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול
לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס טעה שאני:
גופא א"ר תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחית המתים מחזירין אותו שאלה
בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו
מפני שיכול לאומרה על הכוס מיתיבי טעה יולא הזכיר גבורות גשמים בתחית המתים מחזירין אותו
שאלה יברכת השנים מחזירין אותו והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס
ל"ק הא ביחיד הא בצבור בצבור מ"ט לא משום דשמעה משליח צבור אי הכי האי מפני שיכול לאומרה בשומע
תפלה מפני ששומע משליח צבור מיבעי ליה אלא אידי ואידי ביחיד ול"ק הא דאדרכ קודם שומע תפלה
הא

רבינו הנאל

הני עשרים וארבע
התעניתא כנגד מי אמר ר'
חלבו כנגד כ"ד רננות
שאמר שלמה בשעה
שהכניס ארון לבית קדשי
הקדשים. ירושלמי: כ"ד
תעניתא כנגד כ"ד פעמים
שכתוב בפרשת שלמה רנה
תפלה תחנה. מאי מעין
שמונה עשרה רב אמר
מעין כל ברכה וברכה.
פירוש, מכיר שלש
ראשונות כסדרן ואומר
ברכה רביעית חנוני מאתך
דעה בינה והשלל בא"י חונן
הדין, והחיוני בתשובה
שלמה לפניך, בא"י הרוצה
בתשובה, מחל לנו מלכוכי
שפגענו בא"י חונן המרבה
לסלוח, גואולנו הטובה למען
שקב בא"י גואל ישראל,
העלה רוחא שלמה לכל
מכוונתו בא"י ורפא חולי
עמי ישראל, וברך שנתינו
כשמיטות בטובת בא"י מברך
השנים, וקצצנו דחד מארבע
גפנות הארץ בא"י מקבץ
דחיי עמו ישראל, מלך
עלמי אתה ה' לבודך בחסד
וברחמים וצדקתו כמשפט
בא"י מלך ארוב צדקה
ומשפט. את המינים ואת
מל' [כות] דדון במהרה
ותצרך תשב ונמגד ותכניע
אויבנו במהרה כמינו בא"י
שבו אויבם ומכניע דינם.
ועל כל הבטוחים בכ יימנו
רחמיך ושל חלקי עמאם
בא"י משען ומבטח
ישועה. בגו ירושלים
במהרה וכסא דוד לתוכה
תיבן בא"י בונה ירושלים.
אחרונות חתקן. בשמואל
הירושלמי בא"י צמחית קרן
ישועה. קבל ברחמים את
תפלתנו בא"י שומע
תפלה. ויאמר שלש
אחרונות חתקן. בשמואל
אמר הביננו. פי' אומר
שלש ברכות הראשונות
כתקן ומתחיל הביננו,
הביננו ה' אלקינו לדעת
דרכיך, מול לבבנו לשבוח
לידתך, סלה ה' לנו להיות
גאולים, וחתקן מצדוקים
ודשנו בנאות ארצך,
ונפרעים מארבע חתקין,
והותיעם השב צדק ומשפט,
ועל הרשיעם נתן ירך,
וצדיקים שמתו בבנין עירך
ובתיקון היכל ובצמיחת
קרן לדוד עבדך ועריכת נר
לבן ישי משיחך, טרם נקרא
תענה בא"י שומע תפלה
[ישלש אחרונות חתקן].
ירושלמי: את תנא תני
שבע מעין י"ח, ואית תנא
גבי י"ח מעין י"ח, מאן דתני
זיין מעין י"ח סמייל ליה
לשמואל, ג' ראשונות וגי'
אחרונות הרי ג', והביננו
ברכה אחת שחתם בה
בא"י שומע תפלה הרי ג'
מעין י"ח, מאן דתני י"ח
מעין י"ח סמייל ליה לרב
שלמה חתימה מעין כל
ברכה וברכה כאשר פירשנו

למעלה. וסוגיא דשמעתא כשמואל רהטא, מיהו חיוני נהגו לצלוי כי הא דרב בתפלת המנחה בעינא דמפרה, ולא חיוני רבנן קשישיא דהוו מחו בידיהו, ש"מ הדלכתא כותיה דרב. לייט עליה אבאי אמאן דמצלי הביננו. ויצ"ג
דלייט אבאי אמאן דמצלי הביננו, שי מי שאמר לכל מאן דאפשי ליה, אבל מאן דטריד או בדרך לא לייט אבאי. אמר ר' תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחית המתים וכו'. ירושלמי: אמר ר' זעריה בשם
ר' תנחום, היה עומד בגשם והזכיר של אהין מחזירין אותו, בטל והזכיר של גשם מחזירין אותו, והתניא בטל וברוחות לא חיבונו חכמים להזכיר ואם בא להזכיר מוכיר, לא דאמי ההוא דמיקל לההוא דלא מצלי ולא מיקל, בגשם
והזכיר של טל אין מחזירין אותו, והתניא אל שאל בברכת השנים או שלא אמר גבורות גשמים מחזירין אותו, בההוא דלא אדרכר טל לא ולא מטר.